

Kosti Huuhka

Aikuiskoulutuksen suunnittelun nykyvaihe

Huuhka, Kosti. 1983. Aikuiskoulutuksen suunnittelun nykyvaihe. Aikuiskasvatus 3, 3, 104–106. — Artikkelin on katsaus aikuiskoulutuksen suunnittelu- ja kehittämistoimintaa, jota maassamme on harjoitettu 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Artikkelissa tarkastellaan kehittämistoiminnan eri vaiheita, nykyisyyttä ja ennakoitavia tulevia toimia.

Suunnittelun taustaa

Kun koulujärjestelmän uudistamista suunniteltiin 1960-luvulla, omaksuttiin eräksi sen johtaviksi periaatteiksi yhdentämisen ja jatkuvan koulutuksen periaate. Yhdentämisellä tarkoitettiin koulujärjestelmän kehittämistä kokonaisuudeksi, jossa eri kouluasteet ja -muodot niveltäytyvät toisiinsa systemaattiseksi järjestelmäksi. Jatkuvan koulutuksen periaatteen katsottiin edellyttävän, että myös koulujärjestelmässä tapahtuvan opiskelun jälkeen tulee olla mahdollisuus järjestelmälliseen ja joustavaan, kussakin elämäntilanteessa tarpeelliseen koulutukseen.

Näistä periaatteista erityisesti viimeksi mainittu edellytti huomion kiinnittämistä myös aikuiskoulutuksen kehittämiseen. Opetusministeriössä 1970 laaditussa PM:ssä todetaan asiaa seuraavaa: "Nykyisen hallituksen ohjelmassa sekä erityisesti opetusministereiden hallituskaukeilleen laatimissa toimintasuunnitelmissa on aikuiskoulutuksen perusteellisen selvittämisen tarve painotetusti esillä". Muistio päättyy toteamukseen, että tulisi asettaa komitea "tekemään selvitys maamme aikuiskoulutuksen nykyisestä laadusta ja laajuudesta sekä laatimaan selvityksensä perusteella ehdotuksensa valtakunnalliseksi aikuiskoulutuksen tavoiteohjelmaksi ja sen käytännöllisen toteuttamisen perusteiksi"

Aikuiskoulutuskomitea

Tällainen komitea — Aikuiskoulutuskomitea — asetettiin vuoden 1971 alussa. Tilannekartoituksen se sai suoritettua jo saman vuoden aikana sekä työnsä lopullisesti päätökseen miltei tasan neljän vuoden kuluttua asettamisesta. Ensimmäistä kertaa tuli nyt kokoavasti käsiteltäväksi koulujärjestelmän ulkopuolella ja pääsääntöisesti oppivelvollisuusiän jälkeen tapahtuva eri tavoin organisoitu opinnollinen toiminta, josta toimeksiannossa käytettiin nimitystä aikuiskoulutus.

Aikuiskoulutuskomitean työ oli eräänlaista ”kivijalan” rakentamista suunnittelun ja kehittämisen perustaksi. Komitea selkeytti aikuiskoulutuksen asemaa koulutusjärjestelmässä, osoitti sen tehtävien yhteydet niin hyvin yhteiskuntapoliittisiin pyrkimyksiin kuin yksilöllisiin koulutustavoitteisiin sekä jäsenteli sitä alakokonaisuuksiksi. Se laati myös esityksiä kehittämissuunnittelun jatkamisesta.

Periaatepäätös

Aikuiskoulutuskomitean työn valmistuttua osoittautui, ettei kokonaisvaltaista suunnittelua voida jatkaa ilman, että kyllin korkealla tasolla päätetään niistä periaatteista ja toimenpiteohjeista, joita jatkosuunnittelussa tulee noudattaa. Ilman tällaista päätöstä oli mahdollista, että alakohtainen suunnittelu eriytyy aiempaan tapaan organisaatio- ja sektorikohtaisia intressejä edistäväksi.

Valtioneuvoston päätös aikuiskoulutuksen suunnittelu- ja kehittämissperiaatteista annettiin, mutta vasta kolmen ja puolen vuoden kuluttua Aikuiskoulutuskomitean työn valmistumisesta. Kun moititaan suunnittelun pitkäveteyttä, tällaiset pakolliset keskeytykset tulisi ottaa huomioon. Eikä tämä ollut suinkaan ainoa.

Kehittämisorganisaatio

Suunnittelu ei nimittäin suinkaan päässyt jatkumaan periaatepäätöksen antamisen jälkeen. Opetusministeriössä ei ollut riittäviä henkilöresursseja jatkosuunnittelun johtamiseen, vaan sen avuksi oli periaatepäätöksessä edellytetty asetettavaksi väliaikainen kehittämisorganisaatio: johtoryhmä ja neuvottelukunta. Kevättalvella 1979 nämä asetettiin, mutta yhdeksän kuukautta oli ehtinyt kulua periaatepäätöksen antamisesta.

Kehittämisorganisaation johtoryhmä sai ensimmäiseksi tehtäväkseen aikuiskoulutuksen kehittämisen yleissuunnitelman laatimisen. Tämän tuli tietenkin pohjautua periaatepäätökseen sekä — kuten siinä sanotaan — ”pitäen Aikuiskoulutuskomitean työtä kehittämisen perustana”. Viimeksi mainitun valmistumisesta oli kuitenkin kulunut jo puoli vuosikymmentä, minkä vuoksi monia asioita oli arvioitava uudelleen. Suunnitelman laatiminen vei aikansa — kun johtoryhmällä ei ollut edes päätoimista sihteeriä — ja valmistui keväällä 1980. Sen jälkeen alkoi suunnittelun nykyvaihe, operatiivinen suunnittelu.

Aikuiskoulutuksen kehittämisen yleissuunnitelman mukaan suunnittelutyö tapahtuu osaprojekteina, jotka ovat a) selvitysprojekteja ja b) ala- tai organisaatiokohtaisia kehittämisprojekteja. Viimeksi mainituissa on tarkoitus suorittaa toimeksiantoalan kehittämisen suunnittelu toteuttamisasteelle eli valmistaa tarpeelliset lakiehdotukset, ehdotukset hallinnollisiksi toimenpiteiksi sekä ala- ja organisaatiokohtaiset toimintaohjeet.

Projektivaihe

Tämä ns. projektivaihe alkoi tavallaan jo ennen kehittämisen yleissuunnitelman valmistumista. Jo kesällä 1979 asetettiin kiireellisinä pidetyt avoimen korkeakoulun ja kansanopiston kehittämistoimikunnat. Lukuun ottamatta marraskuussa 1980 kouluhallitukselle annettua tehtävää selvittää peruskoulun ja lukion käyntiä aikuisiässä sekä siihen liittyviä kysymyksiä ja jatkuvan koulutuksen työryhmän asettamista — joka myöhemmin järjestettiin toimikunnaksi — laaja-alainen projektityöskentely alkoi vasta 1981, jolloin tammikuussa asetettiin aikuisten ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen toimikunnat sekä opintososiaalinen toimikunta.

Tarkoituksena oli rajoittaa ensimmäisen vaiheen kehittämisprojektit edellä mainittuihin ja aloittaa uusia projekteja — toisen vaiheen projekteja — ensimmäisten valmistuttua tai muutoin tarkoituksenmukaisena ajankohtana. Kun järjestöllinen ja kunnallinen sivistystyö olisivat tämän mukaisesti jääneet toisen vaiheen projekteina kehitettäväksi, esitettiin kehittämisen yleissuunnitelmaa tarkistettavaksi tältä osin. Syksyllä 1981 asetettiin järjestöllisen ja kunnallisen sivistystyön toimikunnat, minkä jälkeen koko aikuiskoulutuksen kenttä — korkeakoulujen lisäksi —

opistoja lukuun ottamatta — oli projektisuunnittelun piirissä.

Projektityön tulokset ovat alkaneet valmistua. Avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö valmistui jo kesäkuussa 1981 sekä peruskoulun ja lukion oppimäärien suorittamista koskeva kouluhallituksen työryhmän mietintö viime vuoden kesäkuussa. Maaliskuun lopussa valmistuivat Vuoden 1979 kansanopistotoimikunnan ja Aikuisten opintososiaalisen toimikunnan mietinnöt. Järjestöllisen sivistystyön toimikunnan, Aikuisten ammatillisen peruskoulutuksen sekä lisäkoulutuksen toimikuntien ja Jatkuvan koulutuksen toimikunnan mietinnöt valmistuivat kesän aikana. Kunnallisen sivistystyön toimikunnan mietintö valmistuu syksyn kuluessa, jolloin koko ryväs on valmiina.

Kun lasketaan mukaan aikuiskoulutuksen johtoryhmä ja neuvottelukunta, noin 150 henkeä on ollut mukana ensimmäisen projektivaiheen työskentelyssä. Mietintöjen yhteinen sivumäärä kokoa toiselle tuhannelle. Mutta mitä mietinnöillä tehdään? Mitä nyt seuraa?

Miten tästä eteenpäin?

Projektitoimikunnat ovat olleet opetusministeriön asettamia ja toimineet komiteasäännösten mukaisesti. Täten ne jättävät mietintönsä opetusministeriölle, joka huolehtii jatkotoimista. Normaalin käytännön mukaisesti mietinnöt lähetetään lausuntokierrokselle ja saaduista lausunnoista tehdään ministeriössä yhteenveto. Alustavasti on sovittu, että aikuiskoulutuksen johtoryhmä ja neuvottelukunta antavat omat lausuntonsa vasta lausuntokierroksen päätyttyä, jolloin niillä on kunkin projektin osalta mietinnön lisäksi käytettävänä myös siitä annetut lausunnot. Opetusministeriön asiana on sitten päättää lainsäädäntöä ja hallintoa koskevista sekä muista sen toimivaltaan kuuluvista jatkotoimenpiteistä.

Näin yksinkertaisia ovat jatkotoimet kaavamaisesti tarkasteltuna, mutta käytännössä ne ovat kaikkea muuta. Kehittämisen tulee tapah-

tua periaatepäätöksen mukaisesti ja koordinoitusti, kuten toimikuntien toimeksiannoissa on sanottu. Johtoryhmä on pyrkinyt tässä tarkoituksessa tehtävänsä mukaisesti seuraamaan toimikuntien työtä sekä rakentamaan yhteyksiä niiden kesken. Yhteydenpitoon on kyllä halua ollut, mutta koordinointi ei kuitenkaan ole aina täysin onnistua. Kun toimikunnat ovat työssään päätyneet loppusuosalle miltei samanaikaisesti, ei silloin ole aina ehditty pitää riittävää keskinäistä yhteyttä.

Jatkotoimina joudutaan siten tarkastelemaan sekä yksityisiä projekteja että niiden keksinäisiä yhteyksiä. Tästä taas seuraa, että jatkossa joudutaan harkitsemaan, onko mahdollisista viedä projekteja toimenpidetasolla eteenpäin yksitellen vai nipussa.

Samanaikaisesti olisi työstettävä odottamassa olevia tai muuten aiheellisia toisen vaiheen projekteja alulle. Suunnittelu — mitä mieltä siitä muutoin oltaneenkaan — on tullut jäädäkseen eli on tästä lähin jatkuva.

Kehittämisenorganisaation tulevaisuus

Kehittämisenorganisaation johtoryhmä ja neuvottelukunta sen sijaan ovat vain väliaikaisia. ”Mikään ei ole niin pysyvä kuin väliaikaisesti pystytetty parakki”, sanotaan. Toivottavasti johtoryhmästä ja neuvottelukunnasta ei muodostu tällaisia ”parakkeja”. Toivon antaa aiheita se, että johtoryhmässä on tuon tuostakin keskusteltu toiminnan takarajasta. Käsitökseni on, että johtoryhmä pitäisi lakkauttaa ja neuvottelukunnan tilalle muodostaa opetusministeriön avuksi pysyvä asiantuntijaelin niin pian kuin nyt valmistuvat projektit on satettu toimenpidetasolle ja toisen vaiheen projektit aloituskuntoon.

Lakkauttamisen ehtona kuitenkin on, että opetusministeriön henkilöresursseja lisätään niin, että se voi jatkossa hoitaa niin suunnittelu- kuin toimenpidevastuunkin ilman väliaikaisia apuelimiä.